

थिमी टाइम्स

THIMI TIMES WEEKLY

साप्ताहिक

वर्ष १५ अङ्क २६ नै.सं. ११४२ चिल्लागा षष्ठी चैत्र ९ बुधवार, २०७८ 23 Mar. 2022 Wednesday पृष्ठ ८ मूल्य रु १०/-

स्थानीय चुनाव : चुनावमा विप्लव : तालमेलका लागि एमाले र माओवादीमा को सहज ?

काठमाडौं । अहिले दलहरु पनि तयारी अवस्थामा अगाडि आईरहेको छ। नेपालको लागेको स्थानीय तहको निर्वाचनका लागि ठूला दलहरुका साथमा साना साना प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालिन

नेकपा माओवादी पार्टीले विगतका स्थानीय लगायत संसदीय निर्वाचन बहिष्कार गर्ने रणनीति अख्तियार गरेको थियो । नेकपा माओवादी पार्टी

संसदीय प्रणालीमा प्रवेश गरे लगत्तै त्यसका उग्र वामपन्थी धारको नेतृत्व गर्ने समूह नेकपा माओवादीको धाँवाट अलग बनेको थियो । जसको नेतृत्व विप्लवले गर्दै आएको थियो जसको उग्रवादी क्रियाकलापका कारण तत्कालिन सरकारले नेकपा माओवादीको विप्लव समूहलाई प्रतिबन्ध समेत लगाएको थियो तर २१ फागुन ०७७ मा तत्कालीन केपी शर्मा ओली नेतृत्वको सरकारसँग ३ बुँदे सहमति गरेर शान्ति प्रक्रियाको बाटो रोजेका नेत्र विक्रम चन्द विप्लव नेतृत्वको नेकपाले आगामी निर्वाचनमा सहभागी

बाँकी पेज ७ मा

सबस्टेशन बनाउन अधिग्रहण गरेको जग्गा खाली गर्न एमसिसीको ३५ दिने सूचना

काठमाडौं । एमसिसी गरिएका जग्गामा स्वीकृत परियोजनाअन्तर्गत सबस्टेशन बनावटमा अधिग्रहण गरिएका घरजग्गा खाली गर्न ३५ दिने सूचना जारी भएको छ । मिलेनियम च्यालेञ्ज एकाउन्ट नेपाल विकास समिति काठमाडौंले अधिग्रहण गरिएका घरजग्गाहरू ३५ दिनभित्र खाली गरि दिनु हुन अनुरोध छ, सूचनामा भनिएको छ।

एमसिसीमार्फत बनाइने ४ सय केभी क्षमताको रातमाटे सबस्टेशनका लागि एमसीए नेपालले अधिग्रहण गरिसकिएको घरजग्गा खाली गर्न भनेको हो ।

‘अधिग्रहण’

बाँकी पेज ७ मा

नेकपा एमाले बाहेक: नेपालमा अरु कुनै कम्युनिस्ट पार्टी छैनन्-ओली

काठमाडौं । प्रमुख प्रतिपक्ष दल नेकपा एमालेको पहिलो पोलिटब्यूरो बैठकलाई पछिल्लो समय महत्त्वका साथ हेरिएको थियो । सोमबारको बसेको बैठकमा वाम एकताको विषयमा प्रस्ताव आउने अनुमान पनि यसअघि भएको थियो । यस्तो किन भने केही समय यता नेकपा एमालेका स्थायी कमिटी सदस्य घनश्याम भुसालले सार्वजनिक रुपमा फेरि वाम एकताको विषयमा बोल्न थालेका छन्, लेख्

थालेका छन् । सोमबार बबरमहलमा भएको पोलिटब्यूरो बैठकमा पनि यो विषयमा भुसालले प्रस्ताव राखे । भुसालले देशमा वाम एकता अहिलेको आवश्यकता भएको बताएका थिए । उनले एमाले कम्युनिस्ट आन्दोलनको मूल प्रवाह भएको बताउँदै वाम एकतालाई एमालेले नै अग्रसरता दिनु पर्ने र यो अहिलेको आवश्यकता भएको

बाँकी पेज ७ मा

फिजियोथेरापी सेवाको होम सर्भिसको लागि

सम्पर्क नं. ९८४९७३२६९७, ०१-६६३३६५२ मध्यपुर थिमि-४

चुनाव प्रचारमा विद्यालय, शिक्षक र बिद्यार्थीको प्रयोगमा रोक

काठमाण्डौ - आउँदो वैशाख ३० गते हुने स्थानीय तहको चुनावमा विद्यालय, शिक्षक र बिद्यार्थीको प्रयोग गर्न नपाइने भएको छ । आयोगले भर्खरै जारी गरेको ‘निर्वाचन आचारसंहिता २०७८’ मा ‘कुनै सरकारी कार्यालय वा सामुदायिक विश्वविद्यालय वा

सामुदायिक विद्यालयको क्षेत्र प्रयोग गरी निर्वाचनसम्बन्धी भेला वा प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने’ उल्लेख छ । यो व्यवस्थाले शिक्षालयमा दलगत राजनीतिक हस्तक्षेप रोक्न कडाइ हुने र भने त्यस्तो अवस्था कम हुने सकारात्मक बाँकी पेज ७ मा

भक्तपुरमा सन्ध्याकालीन सांस्कृतिक सम्पदा पदयात्रा

भक्तपुर । सूर्यमढी, दत्तात्रय, इनाचो, भक्तपुरमा सन्ध्याकालीन सांस्कृतिक सम्पदा पदयात्रा भएको छ । भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिको नेतृत्वमा सन्ध्याकालीन सांस्कृतिक सम्पदा पदयात्रा भएको हो ।

शुक्रवार साँझ शुरु भएको पदयात्रा भक्तपुर नपा वडा नं. १० कमलविनायकको बारे पुखु, नवदुर्गा घो छैं, चोफल,

बाँकी पेज ७ मा

वीर अस्पतालले दुवाकोटमा नयाँ

वर्षदेखि ल्याब र एक्सरे सेवा सुरु गर्ने

भक्तपुर । स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्री विरोध खति(वडा)ले भक्तपुरको दुवाकोटमा वीर अस्पतालको नमूना अस्पताल नबनेसम्म ल्याब र एक्सरे सेवा सुरु गर्ने घोषणा गरेका छन् । चि(कत्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (न्याम्स) अन्तर्गतको वीर अस्प(तालले भक्तपुरको दुवाकोटमा बनाउने भनेको आधुनिक नमुना अस्पताल बन्ने ग्यारेन्टी नभएपनि मन्त्री खतिवडाले दुवाकोटमा ल्याब र एक्सरे सेवा तुरुन्त सुरु गर्ने घोषणा गरेका हुन् ।

वैशाख १ गतेबाट दुवाकोटमा ल्याब, एक्सरे सेवा सुरु गर्दै त्यो ठाउँमा पायक पर्नेलाई सेवा दिइने जनाइएको छ ।

अनुगमनका लागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्यामन्त्री विरोध खति(वडा)संग स्वास्थ्य मन्त्रालयमा सचिव द्वय डा. रोशन पोखरेल र देवकुमारी गुरागाँई, चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (न्याम्स) का उपकुलपति देवनारायण साह, मन्त्रालयका विज्ञ सल्लाहकार डा. रमेश ढकाल, नीति योजना महाशाखा प्रमुख डा. कृष्ण पौडेल, प्रवक्ता डा. संगिता मिश्रा लगायत स्वास्थ्य मन्त्रालयका उच्च अधिकारीको टोली पुगेको थियो ।

यो परियोजना राष्ट्रिय गौरवको आयोजना हो । वीर अस्पत(लको सेवा विस्तार गरी दुवाकोटमा अन्तराष्ट्रिय स्तरको १००५ सय शैय्यासहितको अत्याधुनिक अस्पताल बनाउने सरकारले छ वर्ष अघि निर्णय गरेको थियो । कुल ५० अर्ब लागतमा निर्माण गरिने सो अस्पतालका लागि चीन सरकारले सहयोग गर्ने भनि(एपनि परियोजना प्रभावकारी रुपमा अघि बढ्न सकेको छैन । सरकारले परियोजनाका लागि दुवाकोटमा ५७० रोपनी जग्गा उपलब्ध गराएको छ ।

सम्पदाको लागि १०० करोड वार्षिक बजेट

काठमाडौं । सम्पदाको लागि वार्षिक एकसय करोड भन्दा बढि बजेट छुट्टाउँदै आएको काठमाडौं महानगरले १५० वटा सम्पदाहरुको पुनर्निर्माण तथा निर्माण गरेका छन् ।

शुक्रवार काठमाडौंमा आयोजित सम्पदामा गरेको कार्यप्रगतिबारे जानकारी दिन आयोजित पत्रकार सम्मेलनमा महानगर प्रमुख विद्यासुन्दर

शाक्यले जानकारी दिए । प्रमुख शाक्यले आफू २०७४ सालको स्थानीय निर्वाचनबाट निर्वाचित भइ आएपछि महानगरभित्रको कला, संस्कृति, सम्पदा संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा उल्लेखिय सफलता हासिल गरेको बताए ।

काठमाडौं महानगरको मूल नारा ‘सांस्कृतिक सहर, काठमाडौं महानगर’ अनुसार अघि बढेको

प्रमुख शाक्यले भने । उनले भने, ‘काठमाडौं महानगरपालिकाले काष्ठमण्डप, कमलपोखरी, दरबारहाईस्कूल, विभिन्न वडामा रहेका ऐतिहासिक बाहा: बही, मठमन्दिर, चैत्य, विहार, गुठिघर, छ:छे: लगायतका १५० भन्दा बढी सम्पदाको पुनर्निर्माण गरिसकेका छौं ।’

स्थानीय बाजागाजाहरुको संरक्षण, जात्रापर्वहरुको सञ्चालन, बाजागुरुहरुलाई सम्मान जस्ता सांस्कृतिक कार्यहरुमा महानगरले काम गरेको प्रमुख शाक्यले सो पत्रकार सम्मेलनमा जानकारी दिए ।

प्रमुख शाक्यले उपत्यका भित्रका अन्य नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पदाहरुको पुनर्निर्माणमा पनि महानगरपालिकाले यथासम्भव

बाँकी पेज ७ मा

सम्बन्धविच्छेदपछिको अंश विवाद: के महिलालाई अर्को विवाह नगर भनेको हो?

– राधिका अधिकारी काठमाडौं । सम्बन्धविच्छेद गरेकी महिलालाई लिएर बहसमा आएको नयाँ कानुनले समाजमा तरंग ल्याएको छ ।

सम्बन्धविच्छेद गरेकी महिलाले पुनर्विवाह गर्न चाहेमा पूर्वपतिबाट पाएको अंश फिर्ता गर्नुपर्ने गरी नयाँ कानुन बनाउने तयारीसाथ छलफल सुरु भएको छ ।

मुलुकी देवानीसंहिता २०७४ को संशोधन गर्नेगरी कानुन आयोगमा प्रारम्भिक मस्यौदा बनाएसँगै समाजमा बहस सुरु भएको हो ।

कानुन आयोगका अध्यक्ष जागेश्वर सुवेदीका अनुसार सम्बन्धविच्छेदपछि महिलाले

एकल भएरै बसेमा अंश फिर्ता गर्नुपर्ने छैन ।

तर सम्बन्धविच्छेद गरेकी महिलाले अर्को बिहे गर्न चाहेमा पहिलो लोग्नेबाट ल्याएको सम्पति फिर्ता गर्नुपर्ने छलफल सुरु भएको हो ।

उनका अनुसार प्रारम्भिक चरणको छलफलमा रहेको यो विषय कानुन मन्त्रालय पुग्ने बेलासम्म मस्यौदामा परिमार्जन हुन सक्ने छ ।

तर, तत्कालै अंश लिएर सम्बन्धविच्छेद गरेकी महिलाले अर्को व्यक्तिसँग विवाह गरे, प्राप्त अंश पूर्वपतिका तर्फबाट भएका छोराछोरी, छोराछोरी नभए पूर्वपति वा उनको अंशियारलाई फिर्ता गर्नुपर्ने

प्रस्ताव बहसमा आएको हो ।

छलफलमा रहेको यो विषयलाई लिएर मानिसहरु सामाजिक सञ्जालमा पनि पक्ष र विपक्षमा बहस गरिरहेका छन् ।

छोरीलाई सम्बोधन नै छैन अविवाहित छोरीका हकमा नेपालमा अझै पनि सम्पतिको अधिकार प्रदान गरिएको छैन। अविवाहित छोरीले अंश दावी गरेका घटना पनि निक्कै कम छन् । बेला बेला कानुनले विभिन्न भाषामा छोरीको पैतृक सम्पतिमा छोरा समान हक स्थापित गर्न खोजेको छ ।

यो हक स्थापित गर्न भएको कानुनी लडाइँ र कार्यान्वयनमा देखिएका

बाँकी पेज २ मा

प्रेम र यौन प्रतिकका रुपमा फरक ढंगले एकसाता मनाइयो भक्तपुरमा होली

भक्तपुर : ‘भिसीं चोया लग खड लो वान ला, विस्यु वाने मायक स्व वया ला’ अर्थात् ‘भिमसेनको लिंगले मन लोभियोकी, भाग्नु पर्ने गरी हेर्न आँको हो कि’ भक्तपुर नगरपालिका तचपालस्थित दत्तात्रय मन्दिर अगाडिको भिमसेन मन्दिरको पाटीमा होली पर्वमा गुञ्जने यस्ता गीतहरु अहिले लोपोन्मुख अवस्थामा पुगेका छन् ।

भिमसेन मन्दिरको पाटीमा बसेर फागुन शुक्ल अष्टमीको दिनदेखि पूर्णिमासम्म भिमसेन गुठीका गायजुहरुले यस्ता गीतहरु गाएर होलीको आगमनसँगै बिदाई गर्दथे । तर अहिले कतिपय स्थानीयलाई त होलीसंग सम्बन्धित दाफा भजनका यस्ता गीतहरु पनि छन् भन्ने हेक्कै छैन ।

फागुन शुक्ल अष्टमीको दिन मन्दिरमा राखिएको तीन हात लामो ३० ईन्च मोटो काठबाट बनेको लिङ्गलाई ब्रम्हायणी खोलामा लगेर स्नान गराई काँधमा बोकेर ब्रम्हायणी, च्यामासिंह, जैला, इनाचो, बाचुटोल हुदै, तचपालस्थित दत्तात्रय मन्दिर वरिपरि रहेको घर र पसलहरुमा घुमाउने प्रचलन छ । यसरी घुमाउँदा भक्तजनले स्पर्शगरी ढोग्ने, दान दक्षिणा दिने र साँझ मन्दिरको पाटीमा भुण्ड्याउने परम्परा रहे पनि लिङ्गलाई टोल टोलमा घुमाउने प्रचलन भने अहिले हराउदै छ ।

नेवारी परम्परा अनुसार यसलाई चिर स्वायग् अर्थात लिंग घुमाएपछि यहाँ होली सुरु हुने परम्परा रहेदै आएको छ । लिङ्गलाई केहीवर्ष काँधमा नबोकी सवारी साधनमा राखेर घुमाए पनि अहिले भने वर्षौंदेखिको परम्परा लोप हुने अवस्थामा पुगेको छ । ‘भ्यालय् च्वंगु तुकं मा, वहे ल्यासे जितः माः, व ल्यासे मदयकं जा हे मनया’ अर्थात भ्यालभरि तोरीको माला छ, त्यही तरुनी मलाई चाहिन्छ, त्यो तरुनी नपाएसम्म भातै खान्न भन्ने अर्थ बोकेको गीत गाएर प्रेमको पर्वको रुपमा पनि यो पर्वलाई लिने गरिन्छ ।

यस पर्वमा गाइने ‘अविरया होली तंचाया ला ल्यासे, अविरं छगु ख्वाः हिसि दयेका बी’ अर्थात अविरको होली, रिसायौ कि तरुनी, अविरले तिम्रो मुहार हिस्सी बनाइदिउँ कि’ जस्ता अर्थ बोकेको नेपाल भाषाका दाफा भजनले प्रेम दर्शाएको पाइन्छ । होलीको दिन आफूलाई मन परेको युवतीलाई भजनबाटै प्रेम प्रस्ताव राख्ने उहिल्यको प्रचलन अहिले लोप भइसकेको छ ।

भिमसेन गुठीले परम्परादेखी नै होलीलाई प्रेम र यौन पर्वसंग दाँजेर मनाउदै आएको छ । गुठीले हरेक वर्ष फागुन शुक्ल अष्टमीको दिनदेखि फागुपूर्णिमासम्म भिमसेन मन्दिरमा भिमसेनको लिंग र द्रौपदीको योनिको प्रतीकलाई भूण्ड्याएर यौन समागमको प्रतिविम्ब चित्रण गरेको छ । सातदिनसम्म लिंग र योनिको पूजा एवं दर्शन पनि स्थानीयले गर्ने गरेका छन्।

काठको लिंगलाई भिमसेनको लिंग र रातो कपडाबाट बनेको योनि आकारको प्वाललाई द्रौपदीको योनिको रुपमा लिने गरिन्छ । भिमसेन र द्रौपदीको यौन सम्बन्धको रुपमा राखिएको लिङ र योनिको प्रतिकलाई यहाँका वासिन्दाले विकृतिको रुपमा नभई साँस्कृतिक महत्वको रुपमा संरक्षण गर्दै आएका छन् ।

पाटीमा भुण्ड्याएको लिङग हल्लाउदा योनि आकारको कपडाको प्वाल भित्र छिर्छ, यसलाई यौन समागमको रुपमा लिइन्छ । विगतमा भिमसेन पाटीको बाहिर नै भुण्ड्याउने परम्परा रहेपनि यहाँबाट महिलाहरुलाई आवतजावत गर्न अफ्ठ्यारो भएको गुनासो आएपछि केहीवर्ष यता भने पाटीको माथिल्लो तलाको भिमसेन मन्दरमा भुण्ड्याउने गरेको हो ।

यहाँ दर्शन गर्न आउनेले भीमसेनको लिङ्ग हल्लाउने गर्छन् । एक सातासम्म स्थानीय वासिन्दाहरू द्रौपदीको योनिमा भीमसेनको लिंग घचेटेर ढोग्ने गर्छन् । काठको लिङ्गको टुप्पोमा कपास भुण्ड्याउने गरिन्छ । यहाँ दर्शन गर्न आउनेले लिङ्ग र योनिको समागम गराउँदा कपासलाई वीर्यको प्रतिको रूपमा लिन्छन् । यसरी दर्शन गर्दा पारिवारिक सुख, दीर्घायु मिल्ने र व्यापार वृद्धि हुने जनविश्वास रहेको छ ।

यसलाई हेर्दा अश्लिलता प्रदर्शन गरेको जस्तो देखिएपनि भक्तपुरका वासिन्दा भने यसलाई धार्मिक मान्यताका रुपमा लिदै आएका छन् । स्थानीय ६९ वर्षका विष्णुभक्त श्रेष्ठ भिमसेको लिंग दर्शन गरेमा राम्रो हुने र व्यापार बढ्ने विश्वास रहेको बताउनु हुन्छ । यो लिंगको दर्शन गर्न को महिला, को पुरुष पूर्णिमाको दिनसम्म हरेक दिन विहान यहाँ आउने गर्दछन् । लिंगको दर्शन गरेर भेटी चढाउने गरेका छन् । भक्तपुरका इतिहासविद् एवं संस्कृतविद् डा. पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठले यो पर्वलाई धार्मिक, साँस्कृतिक र सामाजिक पर्वको रुपमा परापूर्वकालदेखि मनाइँदै आएको बताउनु हुन्छ । यहाँ जीवन छ, त्यसैले उत्सव छ, अनि उत्सव छ र त जीवन छ भन्दै उहाँले वर्षौंदेखि यहाँ प्रेम र यौनको प्रतिकका रुपमा होली पर्व मनाउदै आएको उहाँ बताउनु हुन्छ ।

डा. श्रेष्ठले भन्नुभयो, “भिमसेन भैरव हो, भैरव महादेव हो, द्रौपदी भैरबी हो, अर्थात पार्वती, द्रौपदीका पाँच पति भनेर नकारात्मक सन्देश प्रवाह गरिन्छ, वास्तवमा पूर्व जन्ममा द्रौपदीको विवाहनै नभइ मृत्यु भयो, अर्को जूनीमा उनले महादेवको तपस्या गरि पति माग गरेपछि महादेवले पाँच पटक तथास्तु भनेर वरदान दिए पछि पाँच पाण्डव उनको पति भए, त्यो पनि महादेवकै लीला हो, यसमा तान्त्रिक शक्ति छ, गलत अर्थ लगाउनु हुन्न ।”

मन्दिरमा भुड्याइएको काठको लिंग भिमसेनको प्रतिकको रुपमा रहेको बताउदै उहाँले यसलाई प्रेम र यौनसँग

जोडेर हेर्नु पर्ने बताउनु भयो । यो पुरुष शक्तिको प्रतिकको रुपमा रहेको भन्दै उहाँले तान्त्रिक विधि अनुसार यो वर्षौंदेखि चल्दै आएको परम्परालाई अहिले भ्रम फैलाएर बलात्कारीको लिङ् भनेर गलत अर्थ लगाएर इतिहास, धर्म र संस्कृति मास्न खोज्नु गलत भएको उहाँ बताउनु हुन्छ । धार्मिक र इतिहासका प्रत्येक प्रमाणले यो बलात्कारीको लिङ होइन भिमसेनको प्रतिकका रुपमा राखिएको हो भन्ने पुष्टी गर्ने आधार धेरै रहेको भन्दै उहाँले वर्षौंदेखिको मान्यतालाइ मास्ने प्रयास गर्न नहुने उहाँले बताउनु भयो ।

सांकेतिक रुपमा यौनसंग सम्बन्धित होली पर्व दक्षिण एसियामै कतै कृष्णसंग र कतै प्रल्हादसंग सम्बन्धित रहने भएपनि विशेषत भक्तपुरमा भिमसेन र द्रौपदीको यौन समागमसंग सम्बन्धित रहेको उहाँको भनाइ छ । चिर स्वायग् अर्थात लिङ्ग भुण्डु याएपछि यहाँका नेवार समुदाय भिमसेन मन्दिरमा गई गुठी भोज खाने गर्दछन् भने होली भरी शनिवार र मंगलवार भिमसेन मन्दिरमा मेला लाग्ने गर्दछ ।

यसलाई भिमसेनको प्रतिक मानिएकालेनै व्यापारीहरुले यसको दर्शन गर्ने परम्परा रहदै आएको उहाँको भनाइ छ । व्यापारीले भिमसेनको पुजा गर्ने स्मरण गराउदै उहाँले काठको लिंगलाई भिमसेनकै रुपमा दर्शन गर्ने र यसो गर्दा व्यापार बढ्ने पुरानो मान्यता अझै रहेको उहाँको भनाइ छ । यहाँका वासिन्दाको धार्मिक आस्थामै ठेस पुग्ने गरि हचुँवाको भरमा बलात्कारीको लिंग भनेर प्रचार गरिनु, धर्म संस्कृति र परम्परा मास्न खोज्नु गलत भएको इतिहास एवं संस्कृतिविद् डा. श्रेष्ठ बताउनु हुन्छ ।

पुरुष मात्र नभई यसको अवलोकन एवं दर्शन गर्न महिला पनि आउने गर्दछन् भने यहाँ आउनेहरुले धार्मिक विश्वास कै आधारमा भूण्ड्याएको लिङगलाई हल्लाउने गर्दछन् । फागुपूर्णिमाको दिन साँझपख दत्तात्रय मन्दिर अगाडिको भिमसेनको मन्दिरबाट लिङ्ग निकाली काँधमा बोकेर ब्रम्हायणी मन्दिर स्थित खोलामा लगेर पखाल्ने र पुनः मन्दिरमा राख्ने परम्परा छ । त्यसपछि भने होली समाप्त हुने गर्दछ ।

यसरी मन्दिरबाट खोलासम्म लिङ्ग बोकेर लैजाने व्यक्तिको त्यसवर्ष छोरा जन्मन्छ भन्ने जन विश्वास अहिलेसम्म पनि रहेको स्थानीय बताउँछन् । मल्लकालिन समयमा ने.स.७८१ र ७९२ मा लेखिएका होलीसम्बन्धी गीतहरु अझै गाउने गरिएको छ । बसन्त ऋतुको आगमन फागुन महिनादेखि हुने भएको र यो समय यौन उर्जाको समय, माया प्रेम गर्ने समय मानिने भएकोले पनि होली पर्वसंग यसको सम्बन्ध रहेको भनाइ छ । बसन्तऋतुमा मानिसको मात्रै नभई चराचुरुंगी र पशुपंक्षीमा पनि कामवासना हुन्छ भन्ने विश्वास रहेको पाइन्छ ।

राति भोकै सुत्नुहुन्छ ? हुन सक्छन यस्ता असर

काठमाडौँ- के तपाईं राति भोकै सुत्नुहुन्छ? त्यसो भए ख्याल गर्नुहोस्। रातको खानाले हाम्रो शरीरको प्रणालीको लागि धेरै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। यदि हामीले यसलाई बेवास्ता गरौं भने हामीले गम्भीर स्वास्थ्य समस्याको सामना गर्नुपर्ने हुन सक्छ र निद्रामा पनि गडबड हुन सक्छ। त्यति मात्र होइन, हाम्रो दैनिक काम गर्नमा पनि त्यति उत्साही हुन सक्दैनौ।

लंच स्किपिङ र डिनर स्किपिङ बीच फरक छ। यो वैज्ञानिक रूपमा प्रमाणित भएको छ कि रातको खाना स्थगित गर्दा रातमा शरीरको पुनर्स्थापना प्रक्रियामा बाधा पुग्न सक्छ, जसले गम्भीर स्वास्थ्य समस्याहरूलाई निम्तो दिन्छ, त्यसैले रातको खाना स्थगित गर्नु बुद्धिमानी निर्णय होइन।

बेलुकाको खाना छाड्दा हुने असरहरू

१. भोकले तपाईंको वजन बढाउन सक्छ: यदि हामीले बेलुकाको खाना स्थगित गरौं भने हामी बिहान भोकै उठ्छौं र यसले तपाईंलाई जंक फूड खान उत्प्रेरित गर्छ र यो बारम्बार दोहोरिनेछ, अधिक तेल, बोसो आदि खाँदा तपाईंको तौल बढ्न थाल्छ। यी बिन्दुहरूले तपाईंलाई रातको खाना छोड्नुको विपरीत परिणामहरू बुझ्न मद्दत गर्नेछ ।

जब हामी भोकाउँछौं, हाम्रो पेटले घरेलिन हर्मोन (भोक हर्मोन) पनि भनिन्छ। उत्पादन गर्छ र यदि भोक हर्मोन धेरै मात्रामा निस्कन्छ भने हाम्रो शरीरले आवश्यकता भन्दा बढी खाना खान सक्छ।

सामान्यतया, यदि हामी राती खाना खान छोड्छौं, हामी भोकै उठ्छौं वा हामी राती ढिलो उठ्छौं, हामी खानाको लागि तृष्णा गर्छौं र हामीले त्यो समयमा जे पाउँछौं त्यो हाम्रो स्वास्थ्यको लागि राम्रो वा नराम्रो हुन्छ।

२. रातिको समयमा तीव्र पेट दुखाइ: राति पाचन ग्रन्थीको कार्यसम्पादन कमजोर हुँदा भोकै सुत्दा ग्यास्ट्रोइटेस्टाइनल दुखाइ हुन सक्छ। यस दुखाइको कारण, हाम्रो निद्रामा गडबड हुनेछ र हाम्रो पाचन प्रणाली र अन्य आन्तरिक अंगहरूले पनि रातमा कायाकल्प प्रक्रियालाई सुस्त बनाउँछ्न्।

भोकका कारण हुने यो दुखाइलाई भोकको पीडा पनि भनिन्छ। खाली पेटले बलियो संकुचन निम्त्याउन सक्छ र यो पेटमा तीव्र दुखाइको कारण हो जब हामी हाम्रो खाना छोड्छौं। हाम्रो शरीर नियमित अन्तरालमा निश्चित मात्रामा खाना खाने बानी हुन्छ, र यदि हामीले कुनै एक समयमा खाना छाड्यौं भने यसले हामीलाई पेट दुख्ने गर्छ।

३. इन्सुलिन साव को कम दर: खाना छाड्दा इन्सुलिन सावको दर कम हुन सक्छ र शरीरलाई हाइपोग्लाइसेमिया भनिने गम्भीर अवस्थामा पुर्‍याउन सक्छ। हाम्रो शरीरमा चिनीको मात्रा कम हुनु भनेको हाइपोग्लाइसेमिया हो। कम इन्सुलिनले चक्कर लाग्ने, टाउको दुख्ने र अन्य गम्भीर स्वास्थ्य समस्याहरू निम्त्या(उन सक्छ। बेलुकाको खाना स्थगित गर्दा ग्लुकोजको स्तरमा बाधा आउनेछ र अचानक घट्ने वा बढ्नाले गम्भीर स्वास्थ्य समस्या निम्त्याउन सक्छ।

४. मांसपेशी मास गुमाउनु: जब हामी सुच्छौं, हाम्रो सम्पूर्ण शरीर मर्मत प्रक्रियामा हुन्छ, तर यस समयमा इन्धन अर्थात् खाना चाहिन्छ, तर यदि हामीले बेलुकाको खाना स्थगित गरौं भने, यस्तो अवस्थामा हाम्रो शरीरको मर्मत प्रक्रिया सुस्त हुन्छ। यदि हामीले हाम्रो खानालाई बेवास्ता गरेर आफ्नो क्यालोरीको मात्रा घटाउने प्रयास गर्छौं भने पक्कै पनि हाम्रो मांसपेशी कम हुन थाल्छ किनभने रातिको समयमा शरीरमा मांसपेशीमा बोसो जम्मा हुन्छ र यदि हामीले राती उचित खाना खाएनौं भने त्यसको कारण हाम्रो शरीरको मर्मत प्रक्रिया हुन्छ। शरीर प्रभाि वत हुन्छ र मांसपेशी पनि कम हुन्छ। रातारात मांसपेशिहरु को हानि फिटनेस उत्साही वा सवै सामान्य मान्छे को लागी पनि राम्रो कुरा होइन।

६.मुड डिसअर्डर: मानसिक अशान्ति वा अचानक दिमाग परिवर्तन पनि ठूलो मात्रामा खाना छाड्नुको कारण हो। वास्त(वमा, भोकले हामीलाई चिडचिडा बनाउँछ र यही कारणले गर्दा अचानक हाम्रो मन अशान्त हुन्छ।

खाना छाड्दा तपाईंको मानसिक अवस्थालाई असर पर्न सक्छ.

क- दिमाग परिवर्तन गर्नु एक सामान्य प्रक्रिया हो, जब हामी कुनै पनि प्रकारको तनावको सामना गरिरहेका हुन्छौं र यो तनावले हाम्रो भोकलाई मार्छ र भोकका कारण हामी चिडचिडा र रिसाउन थाल्छौं।

खाना र मुडको बीचमा धेरै गहिरो सम्बन्ध छ, यदि हामीले खानालाई कुनै पनि समयको लागि स्थगित गरौं भने यसले हाम्रो मानसिक अवस्थालाई प्रत्यक्ष असर गर्छ।

ख- सुस्त र थकित शरीरस् बेलुकाको खाना छाड्नुको कारण, तपाईं धेरै सुस्त हुन थाल्छ र तपाईंको ऊर्जा स्तर घट्न थाल्छ र तपाईंलाई थकान महसुस हुन सक्छ।

ग- सुस्त र थकित शरीरस् बेलुकाको खाना छाड्दा तपाईं धेरै सुस्त हुनुहुनेछ र तपाईंको उर्जा स्तर घट्न थाल्छ र बिह(ानको खाजा खाए पनि तपाईं दिनभर थकित रहनुहुन्छ। अर्को दिनको लागि हाम्रो शरीरको ऊर्जा स्तर कायम राख्न रातको खाना नाले धेरै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ तर यदि तपाईंले रातको खाना स्थगित गर्नुभयो भने, यसले तपाईंको सम्पूर्ण दिनलाई असर गर्छ।

तपाईंको बिहानको खाजा जतिसुकै भारी किन नहोस्, तर तपाईं दिनको बाँकी दिन जतिकै उत्साही हुनुहुन्न जब तपाईंले बेलुकाको खाना स्थगित गर्नुहुन्छ। मानौं हामीले आफ्नो दिनको सुरुवात कम उर्जामा गर्छौं भने यसले हाम्रो दैनिक काममा असर पार्छ। यदि हामी सधै थकित महसुस गर्छौं भने हामी कसरी हाम्रो दैनिक कार्यमा ध्यान केन्द्रित गर्न सक्षम हुनेछौं, त्यसैले रातको खाना छाड्दा तपाईंले यस्तो प्रतिकूल परिणाम प्राप्त गर्न सक्नुहुन्छ। एजेन्सी

तनावमा धेरै रक्सी र चुरोट पिउँदा ब्रेनस्ट्रोक हुन सक्छ

विना न्यौपाने मानिसहरुमा मष्तिष्कघात अर्थात ब्रेनस्ट्रोक वढापाकाहरुमा मात्रै हुन्छ भन्ने गलत धारणा छ । तर, आधुनिक जीवनशैलीको जटिलताले गर्दा वयस्क उमेरका व्यक्तिहरुमा पनि यो समस्या देखिन थालेको छ । अब ब्रेनस्ट्रोक समस्यासँग उमेरको कुनै सम्बन्ध रहेन भन्दा फरक पढैन । लिंगको हिसावले हेर्दा पनि यो समस्या महिलाहरुमा भन्दा बढी देखिएको छ । ब्रेनस्ट्रोक समस्या र यसको जोखिमका विषयमा विना न्यौपानेले न्युरोलोजिष्ट डा. बाबुराम पोखरेलसँग गरेको कुराकानीको सम्पादित अंशः

ब्रेनस्ट्रोक भनेको के हो ? यसलाई कसरी बुझ्नुपर्छ ?

सहि ढगले काम गर्नको लागि हाम्रो मस्तिष्कलाई हरेकपल अक्सिजनको आवश्यकता पर्दछ । रक्त प्रवाहको माध्यमले नै चाहिने जति अक्सिजन हाम्रो मस्तिष्कसम्म पुग्दछ । कुनै कारणवश मस्तिष्कको रक्त वाहिनी नलीमा अर्थात ब्लडकोटिङ्ग रगत जमेर नशा फुट्ने समस्या भयो भने मस्तिष्क ब्रेन कोषिकाहरुलाई पर्याप्त मात्रामा अक्सिजन पुग्न पाउदैन । यस अवस्थामा मस्तिष्कका कोषिकाहरु तीव्र गतिमा नष्ट हुन थाल्छन् । शरीरको यस अवस्थालाई नै ब्रेनस्ट्रोक अर्थात मस्तिष्कघात भनिन्छ । सहज ढंगले बुझ्दा यो मष्तिष्कमा रगत जम्ने वा राम्रोसँग रगत सञ्चार नभएको अवस्था हो ।

ब्रेनस्ट्रोक कति किसीमका हुन्छन् ? ब्रेनस्ट्रोक प्रायः गरी दुई प्रकारको हुन्छ । एउटा स्केमिक र अर्को हेमोरेजिक हो । स्केमिक भनेको टाउकोमा जाने नशा ब्लक भएर हुने समस्या हो । रगतको दबावले रगतको नशा ब्लक भएको हुन्छ । रगतको डल्ला मुटुबाट जान सुक्छ । मुटुको चालमा गडबड आउँदा पनि रगतको डल्ला जम्ने सम्भावना हुन्छ । त्यही रगतको सानो टुक्रा टाउकोमा गएर नशा बन्द हुन्छ, त्यो स्केमिकस्ट्रोक हो । त्यस्तै घाँटीको नशाबाट टाउकोमा जाने हुन्छ । त्यो नशामा उमेरसँगै कोलेस्ट्रोल, बोसो जम्दै गएपछि त्यै टुक्रा घाटीको नशाबाट टाउकोमा गएर पनि नशा बन्द हुने तथा पक्षघात हुन्छ । स्केमिक स्ट्रोक लगभग ८० प्रतिशतमा देखिने गरेको छ । अर्को हेमोरेजिक स्ट्रोक भनेको टाउकोमा जाने नशा फुटेर हुने समस्या हो । यसले गर्दा मस्तिष्कको केहि भागमा अनियन्त्रित रूपले रगतको प्रवाह हुन जान्छ । यो अवस्था अत्यन्तै खतरानाक हुन्छ । नशाहरुमा रगत जम्ने समस्या हुन्छ । जसले गर्दा मस्तिष्कको केहि भागमा अक्सिजनयुक्त रगत पुग्न पाउदैन । ब्रेनस्ट्रोकको लगभग ७५ प्रतिशत केसहरुको मामिलामा यस्तै प्रकारको समस्या देखिन्छ ।

आफ्नो मष्तिष्कमा यो समस्या हुँदैछ भन्ने कुरा कसरी थाहा पाउन सकिन्छ ? हाम्रो एउटा पद्धति छ, फास्ट भन्ने । त्यो भन्दा पहिला बिरामी सामान्य अवस्थामा हुन्छ । स्ट्रोक भनेको एक्कासी हुने कुरा हो । स्ट्रोकलाई ब्रेनएट्याक पनि भनिन्छ ।

तर संकेतहरु त केही पक्कै देखिन्छन् होला नि ?

शरीरको एउटा भाग नचल्ने, हात खुट्टा एउटा नचल्नु, कहिलेकाहि दुवै नचल्ने पनि हुन्छ । मुख बागिनु, हातमा कमजोरी महसुस हुनु, प्रयास गर्दा पनि व्यक्तिले आफ्नो हात माथितिर लान नसक्नु, बोल्न अछेरो हुनु, बोली लर्बराउनु जस्तो संकेत देखिन्छन् । यी संकेतसँगै समस्या बढ्दै जान्छ । लगभग ८० प्रतिशत ब्रेनस्ट्रोकका केसहरुमा यस्ता लक्षणहरु देखिन्छन् । यसमा समयको एकदम ठुलो भूमिका हुन्छ । समयमा नै अस्पताल आईपुग्यो भने उपचार सम्भव हुन्छ, थोरै मात्रा पनि ढिला भयो भने उपचार गाह्रो हुन्छ ।यस्तो अवस्थामा समयमै अस्पताल पुर्‍याउन र त्यो समयमा बिरामीलाई बचाउन कसरी सहयोग गर्न सकिन्छ ?

ब्रेनस्ट्रोकबाट प्रभावित व्यक्तिलाई एक मिनेट पनि बिलम्ब नगरी जतिसक्दो चाँडै नजिकको अस्पताल पुर्याउनुपर्छ । यसमा ढिलो गर्नु हुँदैन । यो समस्या हुँदा बिरामीका लागि एक-एक सेकेन्ड पनि धेरै मूल्यवान हुन्छ । किनभने स्ट्रोकपछि व्यक्तिको मस्तिष्कको सेल (कोषिका) तीव्र गतिमा नष्ट हुन थाल्छन् । यदि कलकारखाना, अफिस वा घर परिवारभित्रका कुनै सदस्यहरुमा कसैलाई पनि ब्रेनस्ट्रोकको कुनै एउटै लक्षण पनि देखियो भने साथीभाई, घरका सदस्यहरुको जिम्मेवारी हुन आउछ कि एक मिनेट पनि ढिलो नगरी नजिकको अस्पतालमा तुरन्तै लैजाने जहाँ आइसीयू, न्युरोलोजी डिपार्टमेन्टको अलावा सिटी स्क्यान, एमआरआईको सुविधा होस् ।

यस्तो अवस्थामा सोच्ने, सल्लाह गर्ने, विचार गर्ने वा आफ्नो घर परिवार डाक्टरसँग सल्लाह गर्ने जस्ता गल्ती गर्नु हुँदैन । किनभने यो एउटा मेडिकल ईमर्जेन्सी हो र आधुनिक सुविधायुक्त अस्पतालमा नै यसको उपचार सम्भव छ । बिरामीलाई अस्पताल पुर्याएपछि पनि यस कुराको ध्यान राख्नु पर्दछ कि ३० मिनेटभित्र बिरामीको सिटीस्क्यान भइसक्नुपर्छ । अनि ५० मिनेटभित्र बाँकी ल्याब टेस्टहरु पनि सकियोस् । ताकि छिटो भन्दा छिटो बिरामीको समस्या पहिचान गरि उपचार सुरु गरेर बचाउन सकिन्छ ।

ब्रेनस्ट्रोक समस्या कस्तो व्यक्तिला धेरै हुन्छ ?

धेरैजसो त उमेर बढ्दै गएको नशामा बोसो जम्दै गएको व्यक्तिला धेरै देखिने हो । तर, अहिले जीवनशैली परिवर्तको कारण कम उमेरमा पनि यस्तो समस्या देखिएको छ । कसैको कोलेस्ट्रोल बढी जम्ने समस्या, मुटुको चालमा गडबडी हुने गर्दा पनि बढिरहेको छ ।

बढि जोखिम कतिवेला हुन्छ ? ६० वर्ष उमेरपछिका व्यक्तिहरुमा यसको खतरा बढ्न जान्छ । आधुनिक जीवनशैलीको व्यस्तताको कारणले मानिसहरु आफ्नो स्वास्थ्यप्रति त्यति ध्यान दिँदैनन् । यसकारण ३० र ४० वर्षका आयू भएका मानिसहरु पनि ब्रेनस्ट्रोकको शिकार हुन्छन् । हाईब्लड प्रेसर, मधुमेह, मोटोपना, पारिवारिक इतिहास, रगतमा कोलेस्ट्रोल र अमिनोएसिडको मात्रा बढ्नु, अत्याधिक मात्रामा अल्कोहल र सिगारेटको सेवन गर्नु, टाउकोमा कुनै आन्तरिक चोटपटक या अत्याधिक मानसिक तनावमा हुनु आदि कारणले पनि ब्रेनस्ट्रोक हुन सक्छ ।

असर चाँही तत्काल र दीर्घकालीन रुपमा कस्तो पर्छ ?

४१ प्रतिशत व्यक्तिको ज्यानको खतरा रहन्छ । ५९ प्रतिशत व्यक्तिहरुमा शारीरिक या मानसिक दुर्बलताको आशंका भइरहन्छ । ब्रेनस्ट्रोकपछि व्यक्ति हिडुल गर्न असमर्थ हुन्छ । कसैलाई बोल्न कठिन हुन्छ । आफुलाई एकदम कमजोर महसुस गर्ने, दृष्टिमा धमिलोपन (आँखा नदेख्ने) आउनुका साथै व्यक्तिको स्मरणशक्ति कमजोर हुन्छ । अर्धचेत अवस्थामा पुग्ने । एकातिरको पक्षघात हुने । कारण के हो भने मानव मस्तिष्कको प्रत्येक भागले भिन्न-भिन्नै शारीरिक एवं मानसिक क्रियाहरुलाई सञ्चालन गर्नुका साथै नियन्त्रण गर्ने काम पनि गर्दछ । सामान्यतय हाम्रो मस्तिष्कको बायाँ हिस्साको भागले शरीरको दाहिने भागलाई र दायाँ हिस्साले शरीरको देब्रे भागलाई नियन्त्रित गर्दछ । ब्रेनस्ट्रोकको कारणले मस्तिष्कको जुन भाग प्रभावित भएको हुन्छ । त्यस भागसँग सम्बन्धित अंगहरुको सञ्चालनमा बाधा पुग्छ ।

उपचार कसरी हुन्छ ? विदेशमा जुन उपचार हुन्छ, नेपालमा पनि त्यही उपचार हुने हो । यसमा सबै भन्दा महत्वपुर्ण उपचार भनेको थ्रोमोलाइसीस हो । जुन स्केमिक स्ट्रोकमा गर्नुपर्छ । त्यो भनेको जुन रगत जमेको डल्लाले ब्लक गरेको नशा हुन्छ, त्यसमा औषधि दिएर पगाल्ने हो । यो साँढे चार

घण्टा भित्रमा गर्नुपर्छ । यसको लागी विरामी साँढे तीन घण्टामा अस्पताल पुग्नु पर्ने हुन्छ । एक घण्टा सिटिस्क्यान, रगत जाँच गर्न लाग्ने भएकाले समयमा नै पग्नु पर्छ । सबै केसमा भन्न सकिन्न तर धेरै केसमा समयमै उपचार गर्न सकिएको खण्डमा बिरामी पहिलाकै अवस्थामा फर्काउन सकिन्छ ।

यो समयभन्दा पछि अस्पताल पुगेको बिरामीको उपचार जटिल हुने हो ?

समयभन्दा पछि आएको बिरामीमा यो औषधी दिन मिल्दैन । तर अरु उपचार हुन्छ । बिरामीको होस् कम छ भने त्यही अनुसार टाउकोको प्रेसर बढेको अवस्थामा कम गर्ने औषधी दिनुपर्छ । निल्ल नसक्ने भएकाले नाकबाट पाइप लगाएर औषधी दिनुपर्छ । फिजियो थेरापी गराउने, हातखुट्टा चलाउने, कसरत गर्ने, पछ्याडि चोट नलागोस् भनेर दायाँ बायाँ फर्काउनुपर्छ । त्यसपछि, बिरामीको जुन नशा मरेको छ, त्यसको वरिपरिको नशाले काम गर्न सुरु गर्छ । यसमा पनि कत्तिको ठुलो नशा ब्लक भएको छ, उमेर कस्तो छ ? त्यो अनुसार हुन्छ । ठुलो नशा ब्लक भयो भने ठिक हुन पनि समय लाग्छ ।

औषधिवटै उपचार हुन्छ वा अप्रेसन नै गर्नुपर्छ ?

अप्रेसन गर्ने भनेको नशा ब्लक भएर मरेको नशा धेरै फुलेर टाउकोको प्रेसर बढ्यो भने त्यो प्रेसर कम गर्नलाई कहिलेकाँही टाउको माथिको हड्डी निकाल्नु पर्‍यो भने गरिन्छ । नभए नशा ब्लक भएर मात्रै अप्रेसन गर्नु पढैन । रगत पगाल्ने समय भन्दा ढिलो भयो भने पनि रगत जमेको नशाभित्रवाट तार पसाएर रगतको डल्ला निकालिन्छ । नशा ब्लक भएपछि दुई वटा ठाउँ हुन्छ । एउटामा पुरै मरिसकेको र अर्को भनेको अलिअलि बाँकी भएको । मरिसकेको नशालाई खोलेर पनि फाइदा हुदैन । तर कुनै ठाउँमा काम नगरिकन त्यत्तिकै बसेको हुन्छ, त्यो ठाउँमा खोलेपछि कम गर्छ ।

एकपटक स्ट्रोक भएर उपचार गरेपछि फेरि दोहोरिने सम्भावना हुन्छ कि हुँदैन ?

उपचार गर्दा हामीले दुई तीन प्रकारको औषधि दिन्छौ । जुन औषधी जीवनभर खानु पर्ने पनि हुन सक्छ । उपचारको उद्देश्य भनेको भविष्यमा त्यस्तो खालको एट्रोक नहोस् भनेर हो । १०० प्रतिशत नै हुदैन भन्न मिल्दैन तर धेरै हदसम्म हुदैन । नेपालको कति अस्पतालमा यसको उपचार सम्भव छ ?

धेरै अस्पतालमा सम्भव छैन । यसको उपचार गर्ने भनेको न्युरोलोजिष्ट अर्थात नशा सम्बन्धी डाक्टरले मात्रै हो । नेपालमा धेरैजना पनि न्युरोलोजिष्ट छैनन । त्यसैले काठमाण्डुमा त संभव छ । तर बाहिर केही गाह्रो छ । अब छिट्टै बाहिर पनि थोमोलाइसीसको ट्रेनिड दिँदैछौ । त्यो भएपछि बाहिर पनि सहज हुन्छ ।

उपचार कत्तिको महँगो छ ?

रगत पगाल्ने र रगत तारबाट थुत्ने विधी छ, यो महँगो नै छ । रगत पगाल्ने उपचारमा औषधीको नै धेरै पर्छ । त्यसको एक देखि डेढ लाख रुपैयाँसम्म पर्छ । तौल अनुसार दिनुपर्ने हुन्छ । यसको लागी सरकारसँग पहल गरिरहेका छौ । सायद अब केही राहत हुन्छ होला ।

यस्तो समस्या नदेखियोस् भनेर के के कुरामा ध्यान दिनुपर्छ ?

सुगर, प्रेसर भएका बिरामीमा हुने सम्भावना बढी हुन्छ । विलासी जीवन बिताउने व्यक्तिला धेरै हुन्छ । जंक फुड धेरै खाने, हिडडुल नगर्ने, मुटुको समस्या भएको व्यक्तिला धेरै हुन्छ । त्यसैले यो सबै नियन्त्रणमा राख्नुपर्छ ।

ब्रेनस्टोकका बारेमा न्युरोलोजिष्ट डा. बाबुराम पोखरेलसँग गरिएको कुराकानी खबरहवबाट

भूमिगत पानीको अत्यधिक दोहन मानव सभ्यतामाथिकै चुनौती

काठमाडौँ । भूमिगत पानीको अत्यधिक दोहन, पुनःभरणका समस्या, महान तथा तालतलैयाको संरक्षणको अभावमा मानव सभ्यतासँग जोडिएको पानीको उपलब्धतामा सङ्कट हुनसक्ने सम्भावनामा बढ्दै गएको छ ।

बढ्दो जनसङ्ख्या, सिँचाइ, कृषि उत्पादन, औद्योगिकीकरणलगायत कारण विश्वभर पानीको प्रयोगमा बढोत्तरी आएको छ । वैज्ञानिक खोज अनुसन्धानमा विश्व धेरै अगाडि बढिसक्दा हालसम्म पानीको कुनै विकल्प पत्ता लागेको छैन । सम्पूर्ण प्राणी र वनस्पति जगतको जीवनयापनको आधारशीलाका रुपमा पानीको दिगो एवं बुद्धिमत्तापूर्व प्रयोग गर्दै भावी पुस्ताका लागि हस्तान्तरण गर्नुपर्ने आवश्यकता महसुस हुँदै गएको छ । मानव सभ्यतासँग जोडिएको पानीको उपयोगमा चुकेको अवस्थामा भविष्यमा आउन सक्ने जल सङ्कटले मानव जातिलाई भयावह अवस्थामा पु-याउन सक्ने चर्चा हुन थालेको छ ।

भविष्यमा पानीकै कारण विश्वमा द्वन्द्व बढ्न सक्ने खतरा औँल्याउन थालिएको छ । विश्वमा सतही र भूमिगत पानीको प्रयोग हुँदै आएको छ । पानीको उचित संरक्षण गरी सबैका लागि सुरक्षित पानी उपलब्ध गराउने र पानीको निर्विकल्पिता एवं महत्वसम्बन्धी सचेतना जगाउने उद्देश्यले विश्व पानी दिवस मनाइँदै आइएको छ । आज २२ मार्चअर्थात् विश्व पानी दिवस । ‘उद्श्य भूमिगत जल: गरौँ यसको उजागर’ भन्ने नाराका साथ आज विश्वभर पानी दिवस मनाइँदै छ ।

जलस्रोतको धनीमध्येको एक नेपालमा भूमिगत जललाई पिउने पानी, सिँचाइ, औद्योगिक कलकारखानालगायतमा प्रयोग गर्ने गरिएको पाइन्छ । पानीको स्रोत नभएका स्थानमा भूमिगत पानीको प्रयोग गरी स्वच्छ पिउने पानी तथा सिँचाइको प्रवन्ध हुँदै आएको छ । एक करोड अर्ब घनमिटर पानीमध्ये नेपालमा १३ अर्ब घनमिटर भूमिगत पानी रहेको अनुमान छ । नेपालको भूमिगत पानी विश्वकै तुलनामा स्वच्छ रहेको विज्ञको भनाइ छ । नेपालमा भूमिगत पानीको प्रयोग गरी पाँच लाख हेक्टरमा सिँचाइ सुविधा पुगेको तथ्याङ्क छ ।

नेपालमा उपलब्ध भूमिगत पानीमध्ये १।४ अर्ब घनमिटर पानी सिँचाइ र ०।२ अर्ब घनमिटर पानी पिउनका लागि प्रयोग हुने गरेको विभिन्न अध्ययनले देखाएका छन् । काठमाडौँ उपत्यकामा पिउने प्रयोजनका लागि भूमिगत पानीको प्रयोग हुँदै आएको छ । काठमाडौँ उपत्यकामा मात्रै दैनिक ११ करोड लिटर पानी जमिनमुनिबाट निकाल्ने गरिएको छ । काठमाडौँ उपत्यका खानेपानी लिमिटेडलगायत विभिन्न पानी सेवाप्रदायकले भूमिगत पानी निकाली नागरिकसमक्ष पुर्‍याउँदै आएका छन् ।

अझै पनि १० प्रतिशत नागरिक स्वच्छ पिउने पानीको पहुँचबाट टाढा रहेको वाटरएड नेपालले जनाएको छ । ९० प्रतिशत नागरिकमा आधारभूत खानेपानीमा पहुँच पुगेको छ । पानीको पहुँच पुगेकामध्ये १८ प्रतिशतले मात्र सुरक्षित पिउने पानीको प्रयोग गर्दै आएका उक्त संस्थाले जनाएको छ । नेपालमा वार्षिकरुपमा सरदर २२५ अर्ब घनमिटर पानी उपलब्ध हुने अनुमान छ । सोमध्ये १२ अर्ब घनमिटर पानी भूमिगत जलस्रोतका रुपमा पुनःभरण हुने गरेको छ । विश्वभरमा लगभग आधा पिउने पानी, सिँचाइका लागि ४० प्रतिशत, उद्योगका लागि ३३ प्रतिशत पानी प्रयोग हुने गरेको तथ्याङ्क छ । भूमिगत पानीले पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई सन्तुलित बनाउँदै आएको छ ।

विश्व पानी दिवसका अवसरमा जल तथा ऊर्जा आयोगले आयोजना गरेको कार्यक्रममा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री पम्फा भुसालले स्वच्छ जलको आवश्यकता पूर्ति गर्ने भूमिगत जलको विषयमा सचेतना फैलाइ यसको समुचित संरक्षण, पुनःभरण, दिगो, किफायती र सन्तुलित उपयोगलाई जनमानसमा पु-याउनुपर्ने बताउनुभयो ।

सतही जलस्रोतको तुलनामा भूमिगत जलस्रोतका विषयमा पर्याप्त ध्यान नपुगेको आफूले पनि महसुस गरेको भन्दै उहाँले यसको समुचित संरक्षण, सन्तुलित दोहन र पर्याप्त पुनःभरणका सम्बन्धमा लाग्न आग्रह गर्नुभयो । भूमिगत जलको उत्पादकत्व बढाउने कृत्रिम जलाशय निर्माण, पुनःभरण, सन्तुलित दोहन, प्रदूषण न्यूनीकरणलगायतका योजनालाई प्राथमिकतामा राखेर नीति योजना बनाइने बताउनुभयो ।

“पानी प्रकृतिले दिएको निर्विकल्प अमूल्य उपहार हो । यसर्थ पानीलाई समृद्धि र समस्त प्राणी वनस्पतिका जीवनको आधार तथा पर्यावरणको आधारका रुपमा लिई भूमिगत जलको महत्वलाई आत्मसात् गरी यसको उचित संरक्षण, समुचित एवं दिगो उपयोगका क्षेत्रमा आ-आफ्नातर्फबाट विशेष भूमिका खेल्न आग्रह गर्दछु”, उहाँले भन्नुभयो ।

राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य सुरेन्द्रलाभ कर्णले मानव सभ्यता पानीसँग जोडिएकाले पानीको उपलब्धताको अवभामा मानव सभ्यता नै सङ्कटमा पर्न सक्ने बताउनुभयो । चुरे विनास, कृत्रिम तालतलैयाको अतिक्रमणलगायत कारणबाट तराईका २२ जिल्लामा भूमिगत पानीको अभाव हुनसक्ने खतरा औँल्याउँदै उहाँले नेपाल जलस्रोतमा धनी भए पनि पानीको उपयोग र व्यवस्थापनमा अत्यन्त गरिब रहेको बताउनुभयो । “पानी प्रशस्त भए पनि ठूलो जनसङ्ख्यालाई अबै पनि स्वच्छ पानीको व्यवस्था गर्न सकिएको छैन”, उहाँले भन्नुभयो, “उपलब्ध पानीको शुद्धता र गुणस्तरमा पनि चुनौती छ ।”

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयका सचिव मणिराम गेलालले भूमिगत पानीको अत्यधिक दोहनलाई नियन्त्रण गर्ने पानीको अभाव पूर्ति गर्न तथा जलाधार क्षेत्रबाट पानी स्थानान्तरण गर्नुपर्ने बताउनुभयो । पानीको दिगो र समुचित प्रयोगको व्यवस्था मिलाउने, अनुसन्धान गर्ने, जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने र पानीको उपयोग गर्ने नीति बनाउन पनि उहाँले आग्रह गर्नुभयो ।

लोकसेवा आयोगका सदस्य माधव बेल्वासेले जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, भूमिगत जलसम्पदाको विस्तृत अध्ययन, भूमिगत जल उत्खननका लागि अनुमतिको व्यवस्था तथा तालतलैयाको संरक्षण र निर्माणमा प्रोत्साहित गर्नुपर्ने बताउनुभयो । उहाँले राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रममा तराई मधेसमा भूमिगत पानीको स्रोतका रुपमा भावर क्षेत्रलाई पनि समेट्न सुझाव दिनुभयो । रासस

स्थानीय.....

हुनेगरी तयारी अघि बढाएको द्रोषण गरेको छ ।

कपिलवस्तुमा जारी केन्द्रीय कमिटीको बैठकमा महासचिव नेत्रविक्रम चन्द विप्लवले आगामी स्थानीय तहको निर्वाचनलाई उपयोग गर्नपर्ने प्रस्ताव ल्याएपछि त्यसका पक्ष विपक्षमा अहिले बहस सुरु भएको छ ।

यसअघि भएको स्थानीय, प्रदेश था र.सदीय निर्वाचनमा सक्रिय बहिक्षकारको नारा सहित निर्वाचन नै बिथोल्ने निर्णय समेत गरेको थियो ।

विगत १ वर्षदेखि मूलधारको राजनीतिमा आएको यो समूहभित्र निर्वाचनमा सहभागी हुने विषयमा हंगामा नै सुरु भएको हो ।

सो दलका एक नेताका अनुसार निर्वाचनमा जानेबारे आएका मतभेदलाई पार्टीको जारी बैठकबाट निर्णय गरेर निर्वाचनमा जाने तयारी चलिरहेको छ ।

‘अहिलेलाई यत्ति भनैं, हामी निर्वाचनमा सहभागी हुन्छौं’, पार्टीका एक केन्द्रीय नेताले बताए ।

त्यसो त, निर्वाचन नजिकिँदै जाँदा विप्लव निकट नेताहरूले विभिन्न राजनीतिक दलका नेताहरूसँग आन्तरिक भेटवार्ता पनि बढाएका छन् ।

सत्तारूढ गठबन्धनभित्र निर्वाचनमा कसरी जाने भन्नेबारे यकिन निर्णय भई नसक्दा साना दलहरूलाई कसरी अघि बढ्ने भन्नेबारेमा अझै अन्यौल रहेको छ ।

निर्वाचनको प्रस्तावले पार्टीभित्र तरङ्ग उत्पन्न गराएको छ भने राजनीतिक वृत्तमा समेत सबप्लव समूहको निर्वाचनमा सहभागी जनाउने प्रतिक्रयाका कारण राजनीतिक माहौल तातेको छ । यसले अन्य राजनीतिक दलहरूलाई समेत चनौती थपिने आंकला गरिएको छ ।

तर पार्टी भित्र महासचिव विप्लवले निर्वाचनमा जानुपर्ने तर्क अघि सारेसँगै पार्टीभित्रका नेताहरूले भने त्यसमा आपत्ति जनाएका छन् । महासचिव विप्लवले चुनावको उपयोग गरेर जानपर्ने तर्कसहित प्रस्तुत गरेको राजनीतिक प्रतिवेदन सबै केन्द्रीय समिति सदस्यहरूलाई बाँडिएको छ ।

पाँच सदस्यीय स्थायी कमिटीमा विप्लवको प्रस्तावमा पार्टी प्रवक्ता खड् गबहादुर विश्वकर्मांले सहमति जनाएका छन । अन्य दुई सदस्य हेमन्तप्रकाश वली र धमेन्द्र बास्तोलाले असहमति जनाएका छन ।

अर्का स्थायी कमिटी सदस्य सन्तोष बुढामगर भने तटस्थ छन ।

शीर्ष नेताहरूले निर्वाचनमा जान नहुने भन्दै अडान यथावत राखेसँगै पार्टीभित्र असन्तुष्टि चुलिएको एकजना केन्द्रीय सदस्य बताउँछन् ।

उनले भने, ‘अहिले हामी चुनावमा सहभागिता जनाउँछौं । केही सदस्यले यसमा विमति पनि राख्नुभएको छ । तर, यसका लागि पार्टीमा डिसिजन

गरेर अघि बढ्छौं । ठोस कुरा भनेको हामी निर्वाचनमा भाग लिन्छौं ।’

पार्टीभित्रका आन्तरिक समस्यालाई समाधान गर्नेगरी महासचिव विप्लवले तयारी अघि बढाएका हुन् ।

‘हामीले जनमत संग्रहको कुरा पनि अघि सारेका कारणले चुनावमा भाग लिने र जनमत संग्रहको नारालाई अगाडि बढाउनेगरी तयारी गछौं’, ती नेताले भने ।

जबरजस्त चुनावमा जान खोजिए विरोधमा उत्रने तयारी विप्लवभित्रकै नेताहरूको भनाइ छ ।

एमाले अध्यक्ष ओली प्रधानमन्त्री भएको बेलामा शान्ति प्रक्रियामा प्रवेश गरेको विप्लव समूह आफ्ना ३ बुँदे माग अक्षरंस पालना नभएकोप्रति असन्तुष्ट छ । वर्तमान सत्तारूढ गठबन्धनको नेतृत्व गरिरहेका प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवासमक्ष पनि विप्लवले आफ्ना माग सम्बोधन गर्नका लागि आग्रह गरिसकेका छन ।

तर, सरकारले खासै त्यसतर्फ चासो दिएको छैन ।

विप्लव समूहभित्र कोसँग तालमेल गरेर अघि बढ्ने भन्नेबारे अहिलेसम्म ठोस निर्णय भएको छैन । तर, एमालेकै सरकारसँग वार्ता गरेर भूमिगत राजनीति छाडेको विप्लव समूहले कुन कुन समूहसंग तलमेल गरेर अगाडि बढ्छ र अहिले सबैको चासोको विषय बनेको छ ।

अहिले सत्ता गठबन्धन एकातिर एमाले अर्कोतर्फ छ । यतिमात्र होइन, हिजो जनयुद्धमा सँगै कमाण्डर बनेका सहयोद्धाहरू रामबहादुर थापा बादल, लेखराज भट्ट लगायतका नेताहरू अहिले एमालेमै छन् ।

बादल र भट्टले पहल गरेको अवस्थामा एमालेसँग तालमेल गरेर अघि बढ्दा निर्वाचनका माध्यमबाट आफ्ना मुद्दाहरू स्थापित गराउन सहज हुनेबारे पार्टीमा छलफल अघि बढेको स्रोतको दावी छ ।

केही समयअघि सामाजिक सञ्जालतिर प्रकाण्ड एमाले प्रवेशको हल्ला चलेको थियो । त्यतिबेलै प्रकाण्डले आफ्ना विरुद्ध भ्रमपूर्ण हल्ला फैलाइएको बताएका थिए ।

एकाएक, निर्वाचनमा जानेबारे पार्टीभित्र चर्चा चलिरहँदा एमालेसँग तालमेलको संभावना बढ्दै गएको अनुमान राजनीतिक वृत्तमा हुन थालेका छन् ।

माओवादी अध्यक्ष प्रचण्डले क्रान्तिलाई बीच बाटोमै छाडेको आरोपसहित विप्लवले आफ्नै नेतृत्वमा पार्टी स्थापना गरेका थिए । २०६९ सालमा मोहन वैद्यसहित प्रचण्डसँग सम्बन्ध तोडेका विप्लवले वैद्यसँग पनि २०७१ मा छुटिएका थिए ।

त्यसपछि उनले एकीकृत जनक्रान्तिको राजनीतिक कार्य दिशासहित हिंसात्मक संघर्षमा जोड दिएका थिए ।

वैज्ञानिक समाजवादको नारासहित भूमिगत शैली अपनाएका विप्लवले सोचेजस्तो

क्रान्ति अघि बढ्न नसकेपछि ब्याक भएर शान्ति प्रक्रियामा सामेल भएका थिए ।

कपिलवस्तुबाट काठमाडौं उपस्थिति भएर सार्वजनिक भएका विप्लवले केही समयपछि प्रचण्डसँग भेट गरे । त्यसयता, प्रचण्डसहित माओवादीका विभिन्न नेतासँग विप्लवले उठबस बढाएका छन् । महासचिव विप्लव र माओवादी केन्द्रका नेता कृष्णबहादुर महराबीच भेटवार्ता भएको थियो । उक्त भेटमा दुई नेताहरूबीच मिलेर स्थानीय निर्वाचन जानेबारे छलफल भएको थियो ।

सबस्टेशन.....

’४०० केभी रातमाटेमा सबस्टेसनका लागि आवश्यक जग्गा अधिग्रहण गर्न जग्गा प्राप्ति ऐन २०३४ अनुसार जिल्ला प्रशासन कार्यालय नुवाकोटबाट विभिन्न मितिमा सूचना प्रकाशन गरी मुआब्जा लगायत क्षतिपूर्ति तथा पुनर्वास सहायता रकमहरु समेत निर्धारण भई सोको वितरण तथा जग्गाको लगत कट्टा एवं नामसारी समेत भइसकेको छ’ जारी सूचनामा भनिएको छ ।

अ ि ध ग , ह ण ा गरिएका जग्गामा स्वीकृत कार्यक्रमअनुरूप सबस्टेसन निर्माणका लागि अब तारबार गर्ने कार्य अघि बढाइने एमसीए **नेकपा एमाले.....**

बताए ।

‘एमाले वाम एकताको मूल प्रवाह हो, नेकपा विभाजन हुनुको वैचारिक तथा सैद्धान्तिक कारण नै छैन,’ बैठकमा भुसालले भनेका थिए, ‘निर्वाचनमा वामपन्थी विजय सुनिश्चित गर्न पनि गठबन्धन र वाम एकता आवश्यकता छ ।’ उनले बहुसंख्यक कम्युनिस्ट सदस्य तथा कार्यकर्ताले अहिले पनि वाम एकता चाहेको भन्दै कम्युनिस्ट पार्टीहरुबीच एकताको पहल गर्न एमाले अग्रसर हुनु पर्ने प्रस्ताव गरेका थिए ।

तत्काललाई चुनावी एकता गरेर अगाडि बढ्न सकेको खण्डमा नेपालमा कम्युनिस्ट आन्दोलनलाई थप बलियो बनाउन सकिने र यसले निर्वाचनमा पनि सकारात्मक परिणाम ल्याउने उनको प्रस्तावमा नेकपा एमालेका अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीले भने सहमति जनाएनन् ।

बैठकको समापनमा बोल्दै नेकपा एमाले अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीले अहिले नेपालमा नेकपा एमालेवाहेक अरु कुनै पनि पार्टी वामपन्थी वा कम्युनिस्ट नभएको जिकिर गरे ।

‘अहिलेको आवश्यकता एकता होइन,’ ओलीले पोलिटब्यूरो बैठकमा भुसालको प्रस्तावलाई जवाफ दिएका थिए ।

ओलीले नेपालमा कम्युनिस्ट पार्टी भनेको नै नेकपा एमाले मात्र भएको पनि जिकिर गरेको नेकपा एमालेका एक पोलिटब्यूरो सदस्यले फरकधारलाई बताए । ‘नेपालमा अरु कोही कम्युनिस्ट पार्टी छैनन्,’ ओलीको भनाइलाई ती पोलिटब्यूरो सदस्यले उद्धृत गरे, ‘हामी मात्र कम्युनिस्ट पार्टी हौं, त्यसैले अहिले एकताको पक्षमा

वकालत गर्नु ठिक होइन ।’

ओलीले वाम एकता अहिलेको आवश्यकता नभए पनि स्थानीय निर्वाचनमा आवश्यकताका आधारमा विभिन्न ठाउँमा विभिन्न दलहरूसँग साभा उम्मेदवार बनाउने वा गठबन्धन गर्ने विषयमा भने पार्टी सकारात्मक हुनु पर्ने बताएका थिए । बैठकमा एमालेले स्थानीय तहमा कम क्षति होस् भन्नका लागि गठबन्धनको ढोका खुल्ला राख्नु पर्ने नेकपा एमालेका पोलिटब्यूरो सदस्य ठाकुर गैरेले राखेका थिए ।

‘गठबन्धन गर्ने विषयमा ओलीले सकारात्मक जवाफ दिए,’ ती पोलिटब्यूरो सदस्यले फरकधारलाई बताए, ‘तर, एकताको विषयमा ओली नकारात्मक देखिए ।’

ओलीले बैठकमा एउटा कम्युनिस्ट पार्टीको गैरकम्युनिस्ट पार्टीहरूसँग कुनै एकता हुन नसक्ने जवाफसमेत दिएका थिए । ‘नेपालमा भएका अरु सबै पार्टी गैर कम्युनिस्ट पार्टी हुन्,’ ओलीको भनाइलाई ती नेताले उद्धृत गरेका छन्, ‘कम्युनिस्ट पार्टीको गैरकम्युनिस्ट पार्टीसँग कुनै हालतमा पनि एकता हुन सक्दैन ।’

ओलीले गैरकम्युनिस्ट पार्टीहरुमा केही सदस्यहरु चाहिँ कम्युनिस्ट भएको पनि बैठकमा उल्लेख गरेका थिए । ‘त्यहाँ केही कम्युनिस्ट सदस्यहरु छन्,’ उनले भनेका छन्, ‘ती सदस्यहरुलाई जतिसक्दो छिटो एमालेमा प्रवेश गराऔं, निर्वाचन अगाडि

सम्पदा.....

सहयोग गर्दै आएको बताए ।

राष्ट्रिय सम्पदा तथा संस्कृतिको संरक्षण गर्ने कार्यक्रम अन्तर्गत उपत्यका बाहिरका ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका क्षेत्रहरु लुम्बिनीको बज्रयान महाविहार, रामग्रामको पण्डितपुर क्षेत्रको विकास, जुम्लाको चन्दननाथ मन्दिर क्षेत्रको संरक्षण तथा विकास लगायतका कामहरु भएको उनले उल्लेख गरे ।

त्यसैगरी तारकेश्वर नगरपालिकामा रहेको तारकेश्वर धाम निर्माणमा सहयोग, नागर्जुन नगरपालिकाको इचंगुनारायण मन्दिर पुनर्निर्माण, दक्षिणकालि न ग र प ा ि ल क ा म ा रहेको प्रसिद्ध दक्षिणकालि मन्दिर क्षेत्रको विकासमा सहयोग, गोकर्णेश्वर नगरपालिकामा रहेको गोकर्णेश्वर मन्दिर पुनर्निर्माणमा महानगरपालिकाको सहयोग छ ।

महानगरले कागेश्वरी मनहोरा नगरपालिकामा रहेको कागेश्वरी धाम क्षेत्रको विकास तथा निर्माणमा, शंखपुर नगरपालिकाको बज्रयोगनी मन्दिर क्षेको विकासमा सहयोग, रामग्राम नगरपालिकाका रहेकाग गौतम बुद्धको मावली रहेको ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक क्षेत्र पण्डितपुरको पुनः निर्माण तथा विकास, ललितपुरको गोदावरी नगरपालिकामा रहेको पलाछों पुनर्निर्माण र नागर्जुन नगरपालिकामा रहेको हल्चोक आकाश भैरव मन्दिर पुनःनिर्माणमा सहयोग गरेको प्रमुख शाक्यले बताए ।

त्यसैगरी महागरपालिकाको समन्वयमा भिमसेन स्तम्भ (धरहरा), शिखरशैलीको बालगोपालेश्वर मन्दिरसहितको रानीपोखरीको पुनर्निर्माण तथा

चुनाव.....

सङ्केत देखिएको छ ।

निर्वाचन आयोग ऐन २०७३ अनुसार आयोगले यही चैत ३ गते नेपाल राजपत्रमार्फत जारी गरेको चुनाव आचारसंहिता यही चैत १५ गतेदेखि लागू हुँदैछ । आचारसंहिताको परिच्छेद २ को ‘ग’ अनुसार ‘कुनै सरकारी कार्यालय वा सामुदायिक विश्वविद्यालय वा सामुदायिक विद्यालयको क्षेत्र प्रयोग गरी निर्वाचनसम्बन्धी भेला वा प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने’ व्यवस्था कायम गरिएको हो । परिच्छेद ४ को ‘ट’ ले राजनीतिक दल, उम्मेदवार वा दलका भातृ सङ्गठनले १८ वर्ष पूरा नभएका बालबालिकालाई चुनावी प्रचारप्रसार, धर्ना, जुलुस, आमसभामा प्रयोग गर्न नपाइने स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ ।

त्यही आचारसंहिताको परिच्छेद २ को ‘छ’ अनुसार १८ वर्ष पूरा नभएका बालबालिकालाई चुनाव प्रचारप्रसारमा प्रयोग गर्न वा गराउन नहुने, परिच्छेद ३ को ९ अनुसार सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकले कुनै पार्टीको प्रचारप्रसार गर्न नपाउने, विद्यालयको भवन दलगत प्रयोग गर्न दिन नहुने, शिक्षकहरूले सामाजिक सञ्जाल प्रयोग गरेर पनि दलगत पक्षधरता लिन र मत माग्न नपाइने उल्लेख गरिएको छ ।

आयोगका सहायक प्रवक्ता सूर्यप्रसाद अर्यालले आचारसंहिताको अनुगमनका लागि केन्द्रस्तरमा एक आयुक्तको संयोजकत्वमा उच्चस्तरीय अनुगमन समिति र जिल्लास्तरमा पनि अनुगमन समिति तथा केन्द्रबाट नेपाल सरकारका सचिवस्तरको नेतृत्वमा विशेष अनुगमन टोली खटाइने बताउनुभयो । आचारसंहिताको उलङ्घन भएको उजुरी प्राप्त भएमा त्यसको अध्ययन गरी कारवाही गर्न आयोगले उचित निर्णय लिने उहाँले जनाउनुभयो ।

विद्यालयमा मतदान केन्द्र (बुथ) पनि नराख्न आउने गरेका आग्रहलाई भने आफूहरूले अहिलेलाई कार्यान्वयन गर्न नसक्ने उहाँको भनाइ छ । चुनावका समयमा विद्यालय बन्द हुने र

त्यस क्रममा नाबालिगको प्रयोग नहुने भएकाले विद्यालयमा बुथ राखेर बालबालिकाको अधिकार हनन नहुने सहायक प्रवक्ता अर्यालको तर्क छ । बाल संरक्षण र बाल अधिकारमा क्रियाशील नागरिक संस्थाको राष्ट्रिय सञ्जाल बालबालिका शान्ति क्षेत्र राष्ट्रिय अभियान (सिजप) सहित विभिन्न संस्थाले आचारसंहितामा ती विषय समावेश गर्न गएको महिना आयोगका पदाधिकारीलाई सुझाव दिएका थिए ।

सिजपका अध्यक्ष राजेश शर्माले निर्वाचन आचारसंहितामा पहिलो पटक दलहरूले प्रचारप्रसारका क्रममा

विद्यालयको प्रयोग गर्न नपाइने व्यवस्था हुनु आफूहरूको आवाजको सुनुवाइ भएको बताउँदै यसको कार्यान्वयन पक्षमा जोड दिनुपर्छ भन्नुभयो । उहाँले आफूहरूले बाल अधिकारबारे उठाएका धेरैजसो माग सम्बोधन भएको जनाउँदै अनुगमनमा सघाउने बताउनुभयो ।

सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन समिति महासङ्घ नेपालका अध्यक्ष कृष्ण थापाले प्रचारप्रसारका क्रममा विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीको प्रयोग गर्न नपाइने प्रावधान सकारात्मक भएको जनाउँदै चुनावमा बुथ राख्दा त्यहाँ भैँ-भ्रगडा र भ्रडप हुनसक्ने भएकाले चुनावमा प्रयोग भएका विद्यालयका कोठा र भौतिक सामानको बीमा वा क्षतिपूर्तिका लागि सोचिनुपर्ने बताउनुभयो ।

नेपालको संविधानको मौलिक हकअन्तर्गत धारा ३१ को शिक्षासम्बन्धी हक, बालबालिकासम्बन्धी ऐन २०७५ को दफा ७ मा शान्तिपूर्ण तथा बालमैत्री वातावरणमा पढ्न पाउने बालबालिकाको हकको व्यवस्था गरिएको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र राष्ट्रिय ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका-२०६८ ले विद्यालयलाई सशस्त्र गतिविधि, हिंसा, दलगत राजनीति तथा अन्य हस्तक्षेप, भेदभाव, दुर्व्यवहार, बेवास्ता र शोषणबाटमुक्त राख्ने व्यवस्था गरेको छ । विसं २०६३ मङ्सिर ५ को विस्तृत शान्ति सम्झौतापछि नेपाल सरकारले २०६८ जेठ ११ मा मन्त्रिपरिषदबाट विद्यालय शान्ति क्षेत्रको अवधारणा पारित गरेको थियो ।

भक्तपुर.....

भक्तपुर नपाका जनप्रतिनिधि, भक्तपुर नपा र पर्यटक सूचना केन्द्रका कर्मचारीहरु, पर्यटक प्रहरी, पथ प्रदर्शक, पर्यटन व्यवसायीलगायतको उपस्थिति रहेको थियो ।

यसैबीच भक्तपुरको व्यासीस्थित पर्यटक सूचना केन्द्र तथा सेवा केन्द्रको उद्घाटन समेत सम्पन्न भएको छ । नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष नारायणमान बिजुक्छें (रोहित)ले भक्तपुर नपा वडा नं. २ व्यासीस्थित भक्तपुर नगरपालिकाको भवनसँगै रहेको पर्यटक सूचना तथा सेवा केन्द्रको शुक्रवार साँझ उद्घाटन गरेका हुन् । सोही क्रममा अध्यक्ष बिजुक्छेंले सूचना केन्द्रको भवनमा राखिएको डिजिटल बोर्ड र नपाको समेत वेभसाइट शुभारम्भ गरेका छन् ।

उक्त अवसरमा अध्यक्ष बिजुक्छेंले भक्तपुरको मौलिकता कायम गर्नुपर्नेमा जोड दिँदै राम्रो र असल व्यवहारले पनि पर्यटकहरुमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने बताए । पर्यटन प्रवर्द् धनमा भक्तपुरको सरसफाईमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने भन्दै उनले संतुष्ट पर्यटकहरुले आफै देश–विदेशमा पुगी भक्तपुरको प्रचारप्रसार गर्ने हुँदा पर्यटकहरुलाई राम्रो सेवा

